

**ASOCIAȚIA BUSINESSULUI EUROPEAN
REPUBLICA MOLDOVA**

DCFTA – BUSINESS CLIMATE UPDATE

I semestru 2018

-Chișinău 2018-

Analiză macroeconomică pentru semestrul I al anului 2018

În prima jumătate a anului 2018, economia Republicii Moldova atestă o dinamică pozitivă în toate sectoarele sale. În ianuarie-iunie 2018 **PIB-ul a crescut cu 4,5%** și a însumat 81,8 mild. MD. Cea mai semnificativă influență asupra creșterii PIB a avut valoarea adăugată brută creată în comerțul cu ridicata și cu amănuntul, transport și depozitare, hoteluri și restaurante; industrie; domeniul IT și al comunicațiilor, precum și cel al tranzacțiilor imobiliare și construcțiilor. Comerțul interior cu bunuri și servicii înregistrează o dinamică pozitivă, ceea ce denotă intensificarea continuă a consumului

Cîștigul salarial mediu lunar brut al unui salariat din economia națională pentru semestrul I 2018 a constituit 6141,2 lei și s-a majorat în termeni nominali cu 13,1% față de trimestrul I 2017. În primele 6 luni ale anului, **producția industrială a crescut** cu 8,1%, iar **producția agricolă a înregistrat o creștere** de 7,2%, comparative cu perioada similară a anului precedent.

Industria automotive, în special producția de fire și cabluri electrice și producția de piese pentru autovehicule și motoare, reprezintă cele mai progresive ramuri industriale care au determinat creșterea industriei în primele 6 luni ale anului 2018. Majoritatea producției fabricate în aceste ramuri este realizată pe piețele externe (circa 90%), ocupând o cotă de circa 18% în total exporturi.

Deși climatul investițional din Republica Moldova este fragil, din cauza lipsei de încredere în guvern și în sectorul bancar, legată de incertitudinile politice, în ianuarie-iunie 2018 **volumul investițiilor a crescut** cu 7,4% față de aceeași perioadă a anului precedent, însumând circa 6.8 mild. lei.

În perioada ianuarie-iunie 2018, comerțul s-a caracterizat printr-o îmbunătățire semnificativă a relațiilor comerciale dintre Republica Moldova și UE, acesta rămânând partenerul principal al RM. Conform datelor statistice prezentate de Biroul Național de Statistică, în prima jumătate a anului, **comerțul Republicii Moldova cu Uniunea Europeană** continuă să înregistreze o creștere. Astfel, acesta a constituit 2, 297.03 mil. USD, ceea ce reprezintă **o majorare cu 33,16%** comparativ cu perioada similară al anului precedent. **Exporturile Republicii Moldova** către piața europeană în primele 6 luni au avut o pondere de **68,48% din** totalul exporturilor (o creștere cu 38,11%); totodată, **importurile din UE** reprezintă **51,05%** din totalul importurilor (majorare cu 30,16%). Principalele destinații ale exporturilor au rămas în continuare România, Italia, Germania, Polonia, Regatul Unit, iar în privința importurilor, principalii parteneri europeni ai Republicii Moldova sunt România, Germania, Italia și Polonia, Franța, Ungaria.

Rata inflației, în luna iunie 2018, a constituit 0,8% față de decembrie 2017, înregistrînd o micșorare de 4 p.p. comparativ cu rata inflației în aceeași perioadă a anului 2017. Asupra modificărilor prețurilor în primele șapte luni ale anului curent au influențat factorii monetari (creșterea masei monetare), precum și nemonetari (evoluția cursului de schimb, diminuarea tarifelor la energia electrică și gazele naturale livrate consumatorilor, ca urmare a deciziilor ANRE etc.).

Datoria de stat (internă și externă) și-a încetinit ritmul de creștere, valoarea totală la 30 iunie 2018 a constituit circa 50,9 mild. lei, în creștere cu 0,5% față de data similară a anului 2017. Datoria de stat externă (exprimată în dolari) - cu 4,1%.

SUMAR

Tendențele de dezvoltare ale țării în anul 2017 și procesul de implementare a ZLSAC au fost puse sub semnul întrebării de o serie de constrângeri economice, sociale și demografice. Multe din reformele pe care sectorul privat le consideră imperative au fost inițiate, însă elaborarea legislației secundare care stă la baza implementării lor nu s-a finalizat încă. Din punct de vedere economic, creșterea a fost lentă și ne-sustenabilă, însă a avut o tendință ascendentă datorită intensificării comerțului exterior, în special cu UE.

Un număr semnificativ de reforme, cum ar fi cele legate de Codul muncii, actele permissive, legislația privind migrația forței de muncă și procesul de documentare a străinilor, sectorul public, controlul și inspecția etc., au fost inițiate în anul 2017 odată cu modificarea și aprobarea legilor relevante, însă în unele cazuri procesul de implementare și impactul reformei sunt subminate de lipsa mecanismelor necesare prevăzute în legislația secundară care urmează să apară.

Din informațiile furnizate de sectorul privat, cele mai multe probleme constatate în primul semestru al anului 2018 țin de lipsa forței de muncă calitative, decalajul semnificativ dintre necesitățile pieței muncii și cunoștințele profesionale ale absolvenților, precum și necesitatea stridentă privind îmbunătățirea sistemului de cooperare dintre instituțiile educaționale/școli profesionale și sectorul privat; neconcordanțele în legislația națională privind gestionarea deșeurilor care afectează activitatea sectorului privat din acest domeniu și crează poveri financiare adiționale prin impunerea companiilor de a implementa responsabilitatea extinsă a producătorilor; deficiențe reformei controlului de stat; carențe în reforma bancară care afectează accesul la finanțare în special prin limitarea activității bancilor comerciale de către Banca Națională a Moldovei; barierele în calea comerțului precum importul de carne, exportul produselor agricole procesate și a nucilor; reglementarea pieței energetice, protecția datelor cu caracter personal, etc.

Actualizarea privind ZLSAC și mediul de afaceri, prezentată mai jos, oferă o imagine de ansamblu a principalelor probleme semnalate de sectorul privat în 2018, separate pe domenii de interes. În unele cazuri au fost formulate recomandări concrete pentru rezolvarea problemei.

Majoritatea domeniilor menționate mai jos au fost abordate de EBA în cadrul programul său de lobby și advocacy pentru mediul de afaceri, descris în documentele de poziție elaborate de echipa EBA în acest sens, prezentate autorităților publice relevante și discutate la diverse reuniuni DPP cu Guvernul și Parlamentul RM.

I. COMERȚUL ȘI DEZVOLTAREA DURABILĂ

A. Forța de muncă și Educația

Sistemul educațional din Republica Moldova rămâne a fi încă destul de deficitar și necesită a fi ajustat la nevoile actuale și emergențele pieței forței de muncă și la stimularea capacității de inserție profesională și a spiritului antreprenorial. La momentul de față se constată o insuficiență majoră a calificărilor obținute în instituțiile de învățământ. Cel mai des, investitorii străini și mediul de afaceri menționează că se confruntă cu decalajul semnificativ dintre necesitățile lor și cunoștințele profesionale ale absolvenților, precum și lipsa unui număr suficient de admiteri pentru toate specialitățile cu perspective avansate pentru dezvoltarea economiei țării (specialități electronice, tehnologii de fabricație și prelucrare, construcții și inginerie civilă, sudori, textile).

Învățământul Dual

După aprobarea Regulamentului cu privire la organizarea programelor de formare profesională tehnică prin învățământ dual (Hotărârea Guvernului nr.70/2018), sectorul privat a menționat că probleme în sistemul educațional sunt în continuare legate de curricula universitară care este foarte teoretizată și neadaptată la

necesitățile pieții muncii, precum și costurile financiare pe care le suportă businessul în implementarea învățământului dual.

În acest sens, EBA Moldova a fost implicată în procesul ajustării legislației secundare aferente învățământului dual prin amendarea Codului Fiscal (art. 24, pct. (19)) care constă în introducerea definiției de "ucenic în învățământ dual" și introducerea unei prevederi privind deducerea cheltuielilor suportate și determinate de angajator pentru transportul, hrana și studiile profesionale ale angajatului, inclusiv a cheltuielilor legate de organizarea și realizarea programelor de formare profesională tehnică prin învățământ dual.

Cea mai mare deficiență în implementarea învățământului dual în Moldova este lipsa unui sistem funcțional de cooperare dintre instituțiile educaționale/școli profesionale și sectorul privat. Astfel, următoarele obiective au fost identificate: îmbunătățirea capacităților funcționale al managementului instituțiilor educaționale, în special al școlilor profesional tehnice, asigurarea școlilor cu cadre didactice care să poată oferi instruirea necesară conform cererii companiilor, remunerarea decentă a cadrelor didactice, asigurarea curriculei actualizate și acreditarea permanentă a cadrelor didactice.

Învățământul Terțiar

Pe parcursul anului 2018, în contextul semnalării și prioritizării problemelor în sistemul învățământului terțiar, EBA Moldova a prezentat recomandări pentru optimizarea mecanismului financiar privind finanțarea instituțiilor de învățământ terțiar, precum și propuneri de diversificare a tipurilor de specialități care să corespundă cererii sectorului privat.

În acest sens, principalele probleme din sistemul educațional terțiar pot fi menționate următoarele:

- Lipsa evaluării și acreditării instituționale și a programelor de formare profesională a specialiștilor pentru piața muncii;
- Curricula universitară rămâne a fi foarte teoretizată și neadaptată la necesitățile pieții muncii;
- Pregătire profesională insuficientă a cadrelor didactice și salarizarea modestă și necompetitivă al acestora;
- Dotarea carentă a instituțiilor de învățământ cu echipamente necesare, laboratoare, sisteme, softuri, care ar oferi baza necesară pentru obținerea abilităților profesionale și a cunoștințelor aferente pentru formarea unui specialist;
- Sistemul de finanțare actual nu permite majorarea bugetului instituției de învățământ cu mijloace suplimentare pentru achiziționarea infrastructurii educaționale relevante;
- Procesul de admitere pentru studenți trebuie să fie mai riguros și mai transparent.

B. Managementul Deșeurilor

Legislația în domeniul gestionării deșeurilor din Republica Moldova este strâns corelată cu implementarea principiului de Responsabilitate Extinsă a Producătorului (REP), aprobat prin Legea privind deșeurile (nr. 209/2016). La momentul actual implementarea principiului REP a fost suspendată, dat fiind faptul că sistemul colectiv de gestionare a deșeurilor nu este operational, iar rolul și responsabilitățile diferitor părți interesate nu sunt definite în mod clar și transparent.

Cu privire la taxele pentru poluarea mediului, prevăzute în Legea nr. 1540/1998, menționăm că la etapa actuală nu există un mecanism clar privind calcularea și aplicarea taxelor respective. Mai mult ca atât, una din îngrijorările sectorului privat ține de utilizarea necorespunzătoare a taxelor privind poluarea mediului pentru cheltuieli generale ale Bugetului în loc de utilizarea acestora pentru dezvoltarea și operarea/menținerea sistemelor colective de management al deșeurilor.

Totodată, există o reticență din partea mediului de afaceri cu privire la aprobarea Regulamentului privind ambalajele și deșeurile de ambalaje, dat fiind faptul existenței pe de o parte a riscului de dubla taxare pentru poluarea mediului impusă sectorului privat prin Legea nr. 1540/1998 și Regulamentul sus-menționat și pe de altă parte lipsa unei cooperări dintre părțile interesate, cum ar fi autorități publice locale, Guvern, comunitatea de business, populația, în colectarea și reciclarea deșeurilor de ambalaje. Se mizează pe o implicare mai activă a Guvernului și un sistem de funcționare mai transparent în domeniul gestionării deșeurilor.

Există un număr limitat de instalații de gestionare a deșeurilor destinate produselor de origine animală, iar capacitatea lor de gestionare nu este suficientă în comparație cu cererea de pe piață. Această situație reprezintă o provocare dificilă datorită efectelor negative asupra protecției mediului, având în vedere că cea mai mare parte a deșeurilor de origine animală este dispusă neautorizat în prezent în câmpuri. Mai mult ca atât, o problemă importantă se referă la conceptul de incinerare și coincinerare, care este în prezent respins vehement, dar direct legat de punerea în aplicare a REP, prin care agentul economic își asumă responsabilitatea eliminării deșeurilor, ceea ce implică, în mod evident, costuri și investiții suplimentare.

II. COMERȚUL CU BUNURI

A. Bariere comerciale

Importul de carne (ca materie primă pentru industria de prelucrare a cărnii)

Pe parcursul ultimelor ani procesatorii de carne din Republica Moldova întâmpină constrângeri în activitatea sa economică ulterior finalizării cotei acordate de UE pentru importul cărnii de porc și pasăre. Atât în 2017 cât și în 2018, cota oferită de UE a fost valorificată în luna august, situația care duce nemijlocit la mărirea semnificativă a prețurilor pentru materie primă (carne de pui și de porc) pe piața locală, precum și la specularea de un număr semnificativ de traderi, care achiziționează carnea la începutul anului, având drept scop comercializarea acestia cu un preț cu mult mai mare după epuizarea cotei oferite de UE. În acest context, procesatorii de carne sunt impuși să achiziționeze materie primă de la acești trader sau să importe aceasta achitând taxele vamale prevăzute în Legea nr. 172/2014 privind aprobarea Nomenclurii combinate a mărfurilor, care este destul de semnificativă. În acest context, se atestă o criză continuă în domeniul cărnii, care conduce la creșterea prețurilor la produsul finit, majorarea fiind în primul rând suportată de consumatorul final.

Mai mult ca atât, este importat de menționat că lipsa resurselor suficiente pentru depășirea crizei în domeniul importului de carne produce deficit de materie primă pentru procesatori, având următoarele efecte negative:

- Lipsa materiei prime refrigerate de porc și pui pe piața locală;
- Creșterea prețului artificial la materie primă pe piața locală;
- În contextul lipsei materiei prime, procesatorii de carne înregistrează scăderi ai indicilor producției industriale lunare;
- Scumpirea continuă a prețurilor la produse finite la tot sortimentul de carne refrigerată de porc, pui și la produsele ce sunt fabricate din aceste materii prime.

În acest context, au fost identificate următoarele soluții viabile pentru depășirea situației create:

1. Majorarea cotei anuale de import, cu elaborarea unui mecanism strict de evidență a distribuției cotelor, precum și examinarea posibilității alocării unei cote speciale pentru procesatorii de carne;
2. Reducerea taxelor vamale pentru importul de carne de porc și de pasăre, prin amendarea Legii nr. 172 din 25.07.2014 privind aprobarea Nomenclurii Combinate a mărfurilor;
3. Încheierea contractelor de conlucrare de lungă durată între procesatori și producători cu stabilirea din timp a prețului și cantității de achiziționare a materiei prime autohtone;

4. Orientarea spre alte piețe de import a cărnii de porc și pasăre, altele decât cele din spațiul CSI și UE.

Exportul produselor agricole procesate /alcool etilic

Începând cu anul 2016 cota acordată de Uniunea Europeană pentru exportul alcoolului etilic (poziția tarifară 220710) în mărime de 2 500 tone/anual, este depășită în proporții ce variază între 300%-500%. În primul semestru 2018, aceasta fiind depășită cu 95%, ceea ce presupune majorarea exportului alcoolului etilic cu circa 400% până la sfârșitul anului curent.

În acest sens, reiterăm necesitatea majorării cotei pentru produsele agricole procesate prin activarea mecanismului împotriva eludării, luând în considerare majorarea capacităților actuale de producere a alcoolului etilic la nivel național și în scopul promovării exporturilor de produse autohtone spre Uniunea Europeană.

Exportul de nuci

Dificultățile în domeniul exportului de nuci din Republica Moldova pe piețele Uniunii Europene sunt generate de verificările suplimentare întreprinse de către serviciul de investigație al Serviciului Vamal, menite să verifice originea produsului exportat.

La momentul actual, achiziția nucilor și alte produse horticoale de la persoanele fizice are loc în baza actului de achiziție, prin intermediul achizitorilor în baza unor relații contractuale stabilite. Totodată, regretabil e că în tot lanțul comercial – achizitorii nu poartă nici o răspundere legală, iar numărul excesiv de acte de achiziție face imposibilă verificarea de către exportator a veridicității/identității persoanei de la care s-a cumpărat produsul agricol.

În consecință, Serviciul Vamal, după efectuarea unor verificări, dispun de temeiul legal să transmită dosarul la procuratură, ceea ce în ultima instanță duce la deschiderea unui dosar penal.

În lumina celor menționate dorim să reiterăm costurile asociate de aceste rețineri: staționarea camionului la terminal, penalitățile pe care la achită exportatorul pentru că nu-și onorează prevederile contractuale cu partenerii, toate obligațiile fiscale asociate în general cu exportul produsului nucifer – 5% impozitul achitat la sursa de plată, etc. Mai mult ca atât este important de menționat că, ca și orice altă ramură agricolă, exportul de nuci are sezonietatea sa când produsul poate fi comercializat la un preț mai mare, iar orice tergiversare în aceste circumstanțe – afectează și diminuează competitivitatea produsului, considerând că pe piața mondială produsul nucifer este un produs foarte competitiv.

În pofida multiplilor intervenții EBA Moldova prin organizarea ședințelor pe platformele autorităților publice centrale și ale Consiliului Economic pe lângă Prim-ministru, subiectul dat ramâne a fi nesoluționat.

III. COMERȚUL CU SERVICII

A. Reforma sectorului bancar, care afectează accesul la finanțare

Creditarea persoanelor affiliate din sectorul financiar

În cadrul Memorandumului Suplimentar cu privire la politicile economice și financiare, semnat între Guvernul Republicii Moldova (GRM) și Fondul Monetar Internațional (FMI), GRM și-a asumat angajamentul privind soluționarea problemei creditării persoanelor afiliate din sectorul financiar bancar.

La momentul actual Legea Nr. 202/2017 privind activitatea băncilor acordă dreptul Băncii Naționale a Moldovei (BNM) de a prezuma persoanele ca afiliate băncilor comerciale, prin utilizarea caracteristicilor de identificare a persoanelor afiliate băncii, prevăzute în Regulamentul BNM (nr. 240/2013).

Pe parcursul anului 2017 și 2018, urmare controalelor efectuate de reprezentanții BNM, a fost constatată nerespectarea de către bănci a limitelor prudențiale stabilite de BNM, ceea ce a cauzat:

- Restricționări la efectuarea tranzacțiilor cu persoanele afiliate băncii, inclusiv cu cele prezumate ca afiliate de către BNM;
- Blocarea activității de acordare a creditelor, dar și a tranzacțiilor cu persoanele afiliate băncii;
- Neglijarea intereselor economice atât ale clienților cât și ale băncilor, contrar normelor economice și de afaceri;
- Majorarea poverii cheltuielilor administrative și așa destul de semnificative din partea băncilor.

În opinia comunității bancare abordarea BNM este contraproductivă și limitează considerabil activitatea băncilor. Mai mult ca atât, prevederile care definesc caracteristicile utilizate de către BNM pentru identificarea persoanelor care au relații sau efectuează tranzacții cu banca și / sau afiliatele acesteia sunt extrem de vaste și nu corespund criteriilor și definițiilor stabilite în Regulamentul BNM și Legea 202/2013.

În acest sens, întru depășirea problemei create, EBA Moldova a elaborat un document de poziție cu privire la propuneri de modificare a Regulamentului BNM, în special ce țin de delimitarea clară și exhaustivă a caracteristicilor utilizate de către BNM, astfel încât să fie limitate riscurile de concentrare a expunerilor băncii față de persoanele afiliate. Totodată, la solicitarea EBA Moldova a fost organizată o ședință cu reprezentanții misiunii FMI în Moldova, în cadrul căreia sectorul bancar și-a expus îngrijorările cu privire la supra-reglementarea BNM și necorespunder Regulamentului acesteia cu legislația UE.

IV. SECTORUL ENERGETIC

A. Reglementarea Tarifară

Din cauza acumulării unui deficit considerabil al tarifelor, determinat de amânarea din luna mai 2012 al ajustării tarifului energiei electrice, care nu reflectă costul real al acesteia, compania Gas Natural Fenosa (GNF), cel mai mare investitor European din Moldova, a lansat un litigiu juridic împotriva Republicii Moldova la Centrul Internațional pentru Reglementarea Diferendelor relative la Investiții (ICSID).

În iunie 2016, prin intermediul Secretariatului Comunității Energetice (SCE), a fost semnat un Acord de soluționare a litigiului între Ministerul Economiei și GNF, unde a fost recunoscută o datorie (deficitul tarifar) față de GNF în valoare de 82 milioane de euro, care urmează a fi achitată în 4 ani (2017 -2020) prin intermediul ajustării tarifelor.

În februarie și martie 2017, autoritatea de reglementare în domeniul energiei (ANRE), fără consultarea adecvată a tuturor părților, a efectuat mai multe modificări ale metodologiei de stabilire a tarifelor pentru serviciul de distribuție a energiei electrice, fără a respecta perioada de valabilitate a acesteia și contrar recomandărilor ferme a SCE. Potrivit ANRE, schimbările în cadrul de reglementare derivă din noua lege cu privire la energia electrică nr. 107/2016, publicată în iulie 2016, care a implementat Pachetului Energetic III al Uniunii Europene. Pachetului Energetic III se referă în principal la liberalizarea și separarea sectorului energetic, la accesul liber în rețea și la independența autorității de reglementare, fără a exista niciun temei juridic în Pachetul Energetic III care ar justifica aceste modificări și care au afectat parametrii specifici detaliați incluși în tarifele pentru energia electrică.

Parametrii tarifari modificați au fost considerați drept pierderi energetice, Rata Rentabilității Activelor (WACC) și costul prelungirii duratei de viață a activelor. Adicional, o penalitate în valoare de 6,2 mil. Euro a fost aplicată companiei de distribuție pentru investițiile în anul 2015 înregistrate sub pragul necesar. În 2015, din cauza inacțiunii ANRE în ajustarea tarifului pentru energie electrică, nivelul de recuperare a costului energiei electrice a provocat o insuficiență de resurse în sistemul de electricitate (deficitul tarifar). În acest context, pentru a evita reducerile masive de energie, GNF a acordat prioritate plății furnizorilor de energie și prin urmare, nu a putut executa integral planul de investiții.

Aceste măsuri au implicat o reducere în 2017 a veniturilor GNF în valoare de 20,6 milioane de euro, echivalentul procedurilor anuale stabilite în Acordul de soluționare. Drept rezultat, aparent, acordul semnat a fost îndeplinit, însă de facto, arieratele tarifare nu au fost efectiv recuperate.

GNF a depus o plângere către SCE susținând că ANRE a încălcat Tratatul de instituire a Comunității Energetice și a principiilor acestuia privind statul de drept, certitudinea juridică și climatul de afaceri adecvat. În noiembrie 2017, Comunitatea Energetică a deschis o procedură de soluționare a litigiilor împotriva Moldovei pentru încălcarea tratatului.

În februarie 2018, urmare discuțiilor cu părțile interesate și cu suportul SCE, ANRE a aprobat metodologia de stabilire a tarifelor pentru serviciul de distribuție a energiei electrice, având drept scop de a asigura conformitatea cu standardele europene.

În Iunie 2018, ANRE a stabilit tarifele pentru energia electrică pentru 2018, bazate pe noile metodologii. În timpul discuțiilor, au fost soluționate discrepanțele privind arieratele tarifare efectiv recuperate, prin acceptul ANRE de a retrage parțial penalitatea impusă în 2017 pentru investițiile insuficiente din 2015, în schimbul unor investiții ulterioare ale GNF.

În octombrie 2018, ANRE a aprobat cheltuielile operaționale care urmează să fie transferate la tarif.

Aprobarea noilor metodologii, în conformitate cu standardele UE, anularea parțială a penalităților investiționale, stabilirea tarifelor pentru 2018 conform noilor metodologii și definirea OPEX recunoscute urmare criteriilor tehnice a contribuit la soluționarea litigiului existent. În acest sens, implicarea instituțiilor internaționale, precum SCE și BM, a fost fundamentală.

B. Distribuția energiei electrice

În rezultatul analizei indicatorilor individuali de calitate specificați în *Regulamentul cu privire la calitatea serviciilor de transport și de distribuție a energiei electrice*, GNF constată că se află în imposibilitatea de a îndeplini acești indicatori în termeni scurți din următoarele motive:

- Resursele investiționale considerabile ce se cer a fi atrase în acest proces;
- capacitățile mărginite de însușire a acestor resurse, precum și a timpului foarte limitat eliberat pentru realizarea investițiilor în cauză;
- Lipsa bazei de date a consumatorilor atribuiți, precum și a sistemului computerizat de prelucrare a datelor. Dezvoltarea bazei de date nominalizate, precum și crearea sistemului de monitorizare, verificare și repartizare efectivă a plăților cere un important efort de manoperă și investiții, estimat la cca. 15 milioane lei;
- Dacă acest set de măsuri nu este realizat, nu va fi posibil să se asigure că clienții cu adevărat afectați de fiecare întrerupere vor fi plătiți. Aici va trebui de luat în considerație creanțele și prejudiciile aduse imaginii companiei pentru neplata compensațiilor acordate clienților cu adevărat afectați;
- Necesitatea efectuării plăților compensatorii nejustificate consumatorilor neafectați de întreruperi a energiei electrice.

Drept urmare, se propune:

- ✓ Extinderea termenului de punere în aplicare a pct.55(b) din Regulamentul nr.282/2016 pentru consumatorii 0,4 kV până la **01 ianuarie 2023**, termen până la care compania să reușească execute parțial lucrări de reabilitare a rețelelor electrice;
- ✓ Amendarea pct. 15 și 16 al Regulamentului;
- ✓ Atragerea expertizei corespunzătoare din partea Comunității Energetice pentru a asigura transpunerea celor mai bune practici europene în domeniu.

V. STATUL DE DREPT

A. Implementarea reformei controlului de stat

Reforma controlului de stat a fost lansat cu scopul diminuării poverii administrative asupra mediului de afaceri, eliminării situațiilor de abuz, eficientizării și transparentizării controlului de stat. Cu toate acestea, numărul controalelor de stat în prima jumătate a anului 2018, față de tot anul 2017 s-a majorat considerabil, în special în regiunile țării.

Drept probleme comune identificate în implementarea reformei controlului de stat urmează a fi menționate următoarele:

- Cu referire la controalele planificate, cerința de notificare a delegației de control nu este în permanență respectată;
- În cazul controalelor inopinate, la delegația de control nu se anexează nota de motivare al controlului;
- Lipsa tuturor documentelor necesare ce urmează a fi anexate la delegația de control;
- Cerințe adiționale ale organelor de control, care nu sunt prevăzute în Legea Nr. 131/2012;
- altă importantă problemă se referă la nefuncționalitatea Registrului de Stat al Controalelor. În conformitate cu prevederile Legii nr. 313/2012 privind controlul de stat asupra activității de întreprinzător, controlul de stat este considerat a fi legal doar în cazul în care acesta este fixat în Registrul de Stat al Controalelor. Lipsa funcționalității acestui Registru afectează grav legalitatea și transparența procesului de control;
- Competențe reduse ale inspectorilor de control;
- Ca rezultat al reformei autorităților publice centrale, ministerele și agențiile subordonate au fost lipsite de personal calificat și memorie instituțională, noii angajați fiind nepregătiți pentru volumul de lucru mare și cererea sectorului privat.

Agencia pentru Protecția Consumătorilor și supravegherea Pieței (APCSP)

Cu privire la activitatea APCSP, mediul de afaceri a menționată că există o suprapunere al controalelor de stat efectuate de către agenția data și Agenția Națională pentru Reglementare în Energetică. With respect to the APCMS, the business environment stated that there is an overlapping of the controls conducted by and National Agency for Energy Regulation. De obicei, setul de documente prezentate pentru delegația de control de către reprezentanții APCSP este pregătit necorespunzător, dat fiind faptul competenței slabe al Agenției în domeniul reglementării energetice.

Agencia Națională pentru Sănătate Publică (ANSP)

O deficiență majoră pentru operatorii pieței produselor din tutun din Moldova îl reprezintă interpretarea arbitrară de către ANSP a legislației în vigoare. Legislația prevede doar un singur act permisiv pentru plasarea pe piață a țigaretelor, și anume avizul sanitar. Totuși, activitatea operatorilor pieței este în permanență

perturbată de solicitări ad-hoc și de verificări în punctele de vânzare, care depășesc vădit cadrul stabilit de Legea Nr. 278 privind controlul tutunului și alte acte normative care reglementează domeniul în cauză.

Drept exemple pot fi enumerate următoarele abuzuri din partea reprezentanților Agenției:

- Solicitarea de a coordona atât avertismentele de sănătate de pe pachete anterior plasării pe piață, dar și a machetelor pachetelor de țigarete;
- Solicitarea de a prezenta informații adiționale despre produsele plasate pe piață în contextul notificării produselor importate;
- Verificarea amplasării produselor din tutun în punctele de vânzare, urmate de solicitări arbitrare și autoritare adresate agenților comerciali de a exclude informațiile aferente produselor (ex. excluderea informației despre prețurile pachetelor de țigarete sau de la raft, etc.).

B. Protecția datelor cu caracter personal

Odată cu punerea în aplicare a Regulamentul general UE privind protecția datelor (GDPR), mediul de afaceri este conștient de faptul că GDPR are un domeniu de aplicare sporit teritorial, vizând mediul privat local care oferă servicii și bunuri pentru consumatorii din UE, rezidenți în UE sau pe teritoriul Republicii Moldova.

Având în vedere modificările legale la nivel european, există riscul ca întreprinderile care utilizează în mod abuziv datele personale ale clienților lor sau sunt victime ale încălcărilor securității, să suporte atât pierderi financiare cât și daune reputaționale. Lipsa unui cadru legislativ național uniform pentru protecția datelor, care la etapa actuală este aliniat la Directiva UE 95/46 / CE privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și libera circulație a acestor date (deja abrogată), afectează sectorul privat prin adoptarea unor standarde duble în cazul alinierii la ambele cadre legale.

Mai mult ca atât, furtul de identitate (date cum ar fi numele, datele cardului bancar, codul de securitate și numărul de identificare), cunoscute drept încălcări grave ale securității, care pot decurge în așa crime financiare ca spălarea de bani, inclusiv în servicii cum ar fi achiziții electronice, identificarea electronică, livrare, e-Sănătate, servicii de asigurare, s-au dovedit a fi o problemă în Moldova. Odată ce prelucrarea datelor cu caracter personal se realizează asigurarea unui nivel ridicat de securitate, în special în economia digitală, transformarea digitală este atenuată de măsurile de prevenire insuficiente, care necesită instaurarea unei culturi de GDPR & e-Privacy având drept scop sprijinirea încrederii clienților, îmbunătățirea securității datelor personale în timpul operațiilor de procesare, neafecând în același timp reputația companiei.

Cu privire la implementarea ulterioară a DCFTA, având în vedere comerțul și cooperarea transfrontalieră, este esențial să fie posibilă transmiterea datelor personale ale clienților, în conformitate cu restricțiile legitime ale GDPR. Acest lucru va îmbunătăți capacitatea mediului de afaceri pe plan național, fiind mai competitiv, transparent și centrat pe client.

În acest sens, EBA a prezentat recomandările sale privind legislația națională în domeniul protecției datelor cu caracter personal (Legea privind Centrul Național pentru Protecția Datelor cu Caracter Personal, Legea privind protecția datelor cu caracter personal, Legea privind regimul mijloacelor video și Legea privind prevenirea și combaterea criminalității informatice).

VI. ACTUALIZAREA ASUPRA PROBLEMELOR IDENTIFICATE ANTERIOR

Deficiențele indentificate în 2017 încă rămân a fi soluționate. Drept urmare, EBA Moldova continua să întreprindă măsuri necesare pentru soluționarea problemelor legate de certificarea sanitară și fitosanitară, procedurile de evaluare în vamă, amendamentele în Legea cu privire la comerțul interior, rețelele și serviciile de comunicații electronice, statutul de drept și altele.

Astfel, cu privire la **certificarea sanitară și fitosanitară**, o serie de probleme urmează a fi abordate cu stabilirea soluțiilor specifice. Aceste probleme se referă la procedura de dubla certificare pentru același produs importat din UE, durata excesivă pentru eliberarea certificatului de inofensivitate, în special pentru produsele perisabile, omologarea certificatelor sanitar-veterinare pentru produsele de origine animală importate în Moldova.

În ceea ce ține de **evaluarea în vamă**, importatorii sunt incerți cu privire la modul de declarare corespunzătoare a valorii bunurilor importate pe teritoriul Moldovei, parțial din cauza multiplelor reguli și factori neclari și netransparenți, care urmează a fi luate în considerare la determinarea valorii. Astfel, au fost organizate mai multe ședințe cu autoritățile publice centrale, Serviciul Vamal. De asemenea, cu sprijinul IFC au fost elaborate recomandări pentru transparentizarea Serviciului Vamal în determinarea valorii mărfurilor importate. Ca urmare, Serviciul Vamal a elaborat propuneri de modificare a Hotărârii Guvernului nr. 974/2016, proiectul fiind la moment transmis spre examinare sectorului privat.

O altă problemă în curs de soluționare ce ține de procedurile vamale este nerecunoașterea de către UE a statutului de **Operator Economic Autorizat** acordat de Republicii Moldova, ceea ce duce la crearea unor cozi imense de autovehicule la frontiera României, generând astfel întârzieri ale contractelor (contractelor cu termen fix) și implicând costuri financiare suplimentare suportate de către mediul privat. Una dintre soluțiile propuse a fost crearea unui proiect moldo-românesc pilot la unul din punct de trecere a frontierei în forma de un punct vamal comun Moldova-România. Experiența internațională în operarea punctelor vamale similare dintre UE și țările terțe demonstrează că acestea reușesc să faciliteze comerțul prin economisirea costurilor și a timpului.

Urmare recentelor modificări efectuate în **Legea cu privire la comerțul interior** ce țin de schimbări treptate în privința operațiunilor desfășurate de detailiștii și angrosiștii de produse alimentare, multiple ședințe au fost organizate cu scopul amendării Legii respective astfel încât să fie protejate drepturile și interesele întreprinderilor și ale cetățenilor contra practicilor anticoncurențiale și concurenței neloiale. Cu toate acestea, documentul prezentat Parlamentului spre aprobare conținea prevederi altele decât cele agreate între toate părțile interesate. Ca rezultat, o ședință tehnică a fost organizată pe platforma Comisiei Parlamentare pentru economie, buget și finanțe, în cadrul căreia au participat sectorul privat, autoritățile publice central, asociațiile de business. Drept urmare a fost luată decizia de a modifica proiectul de lege conform consensului agreat înainte de aprobarea proiectului de Lege de către Guvernul RM.

Chiar dacă, Comisia Parlamentară și-a exprimat deschiderea și sprijinul pentru mediul de afaceri, legea comerțului interior a fost retrasă de două ori de pe ordinea de zi a Comisiei Parlamentare și la moment este blocată în Parlament.

În domeniul **rețelelor și serviciilor de comunicații electronice**, subiectul aplicării taxei de 2,5% pentru serviciile premium, aplicată operatorilor de telefonie mobilă rămâne nesoluționată. Eliminarea așa-numitei „taxe de lux” de 2,5% aplicată operatorilor de telefonie mobilă este binevenită, iar această măsură fiscală trebuie revizuită, având în vedere că serviciile de telefonie mobilă nu mai sunt considerate servicii de lux.